
Chanakya Niti

चानक्य नीति

Document Information

Text title : chANakya nItI

File name : chANakyanItisort.itx

Category : major_works, chANakya, upadesha, subhaashita

Location : doc_z_misc_major_works

Author : Chanakya [circa 350 B.C.]

Transliterated by : Sunder Hattangadi

Proofread by : Sunder Hattangadi

Description-comments : A manual of ethics/morals

Latest update : October 8,2022

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

March 24, 2024

sanskritdocuments.org

చాణక్యనీతి

ప్రణమ్య శిరసా విష్ణుం త్రైలోక్యాధిపతిం ప్రభుమ్ |
నానాశాస్త్రోద్ధృతం వక్ష్యే రాజనీతిసముచ్చయమ్ || ౦౧-౦౧
అధీత్యేదం యథాశాస్త్రం నరో జానాతి సత్తమః |
ధర్మోపదేశవిఖ్యాతం కార్యాకార్యం శుభాశుభమ్ || ౦౧-౦౨
తదహం సమ్ప్రవక్ష్యామి లోకానాం హితకామ్యయా |
యేన విజ్ఞాతమాత్రేణ సర్వజ్ఞాత్వం ప్రపద్యతే || ౦౧-౦౩
మూర్ఖశిష్యోపదేశేన దుష్టస్త్రీభరణేన చ |
దుఃఖితైః సమ్ప్రయోగేణ పణ్డితోఽప్యవసీదతి || ౦౧-౦౪
దుష్టా భార్యా శత్రం మిత్రం భృత్యశోఽత్తరదాయకః |
ససర్వే చ గృహే వాసో మృత్యురేవ న సంశయః || ౦౧-౦౫
ఆపదర్థే ధనం రక్షేద్దారాన్ రక్షేద్ధనైరపి |
ఆత్మానం సతతం రక్షేద్దారైరపి ధనైరపి || ౦౧-౦౬
ఆపదర్థే ధనం రక్షేచ్ఛీమతాం కుత ఆపదః |
కదాచిచ్చలతే లక్ష్మీః సఞ్చతోఽపి వినశ్యతి || ౦౧-౦౭
యస్మిన్దేశే న సమానో న వృత్తిర్న చ బాన్ధవాః |
న చ విద్యాగమోఽప్యస్తి వాసం తత్ర న కారయేత్ || ౦౧-౦౮
ధనికః శ్రోత్రియో రాజా నదీ వైద్యస్తు పఞ్చమః |
పఞ్చ యత్ర న విద్యన్తే న తత్ర దివసం వసేత్ || ౦౧-౦౯
లోకయాత్రా భయం లజ్జా దాక్షిణ్యం త్యాగశీలతా |
పఞ్చ యత్ర న విద్యన్తే న కుర్యాత్తత్ర సంస్థితిమ్ || ౦౧-౧౦
జానీయాత్ప్రౌషణే భృత్యాన్పాన్ధవాన్ వ్యసనాగమే |
మిత్రం చాపత్రికాలేషు భార్యాం చ విభవక్షయే || ౦౧-౧౧
ఆతురే వ్యసనే ప్రాప్తే దుర్భిక్షే శత్రుసంకటే |
రాజద్వారే శృతానే చ యస్తిష్ఠతి స బాన్ధవః || ౦౧-౧౨
యో ధ్రువాణి పరిత్యజ్య ఆధ్రువం పరిషేవతే |

ధ్రువాణి తస్య నశ్యన్తి చాధ్రువం నష్టమేవ హి ॥ ౦౧-౧౩
 వరయేత్కులజాం ప్రాజ్ఞో విరూపామపి కన్యకామ్ ।
 రూపశీలాం న నీచస్య వివాహః సదృశే కులే ॥ ౦౧-౧౪
 నదీనాం శస్త్రపాణీనాంనఖీనాం శ్చక్షిణాం తథా ।
 విశ్వాసో వైవ కర్తవ్యః స్త్రీషు రాజకులేషు చ ॥ ౦౧-౧౫
 విషాదప్యమృతం గ్రాహ్యమమేధ్యాదపి కాఞ్చనమ్ ।
 అమిత్రాదపి సదస్పత్తం బాలాదపి సుభాషితమ్ ॥ ౦౧-౧౬
 స్త్రీణాం ద్విగుణ ఆహారో లజ్జా చాపి చతుర్గుణా ।
 సాహసం షడ్గుణం చైవ కామశ్చాష్టగుణః స్మృతః ॥ ౦౧-౧౭

అన్యతం సాహసం మాయా మూర్ఖత్వమతిలోభితా ।
 అశౌచత్వం నిర్దయత్వం స్త్రీణాం దోషాః స్వభావజాః ॥ ౦౨-౦౧
 భోజ్యం భోజనశక్తిశ్చ రతిశక్తిర్వరాజనా ।
 విభవో దానశక్తిశ్చ నాల్పస్య తపసః ఫలమ్ ॥ ౦౨-౦౨
 యస్య పుత్రో వశీభూతో భార్యా ఛన్దానుగామినీ ।
 విభవే యశ్చ సన్తుష్టస్తస్య స్వర్గ ఇహైవ హి ॥ ౦౨-౦౩
 తే పుత్రా యే పితుర్భక్తాః స పితా యస్తు పోషకః ।
 తస్మిత్తం యత్ర విశ్వాసః సా భార్యా యత్ర నిర్వృతిః ॥ ౦౨-౦౪
 పరోక్షే కార్యహన్తారం ప్రత్యక్షే ప్రియవాదినమ్ ।
 వర్జయేత్తాదృశం మిత్రం విషకుమ్భం పయోముఖమ్ ॥ ౦౨-౦౫
 న విశ్వనేత్కుమిత్రే చ మిత్రే చాపి న విశ్వనేత్ ।
 కదాచిత్కుపితం మిత్రం సర్వం గుహ్యం ప్రకాశయేత్ ॥ ౦౨-౦౬
 మనసా చిన్తితం కార్యం వాచా నైవ ప్రకాశయేత్ ।
 మన్తేణ రక్షయేద్గుఢం కార్యే చాపి నియోజయేత్ ॥ ౦౨-౦౭
 కష్టం చ ఖలు మూర్ఖత్వం కష్టం చ ఖలు యౌవనమ్ ।
 కష్టాత్కష్టతరం చైవ పరగేహనివాసనమ్ ॥ ౦౨-౦౮
 శైలే శైలే చ మాణిక్యం మౌక్తికం న గజే గజే ।
 సాధవో న హి సర్వత్ర చన్దనం న వనే వనే ॥ ౦౨-౦౯
 పుత్రాశ్చ వివిధైః శీలైర్నియోజ్యాః సతతం బుధైః ।
 నీతిజ్ఞాః శీలనమ్పన్నా భవన్తి కులపూజితాః ॥ ౦౨-౧౦
 మాతా శత్రుః పితా వైరీ యాభ్యాం బాలా న పారితాః ।

సభామధ్యే న శోభనే హంసమధ్యే బకో యథా ॥ ౦౨-౧౧
 లాలనాద్భహవో దోషాస్తాడనే బహవో గుణాః ।
 తస్మాత్పుత్రం చ శిష్యం చ తాడయేన్న తు లాలయేత్ ॥ ౦౨-౧౨
 శ్లోకేన వా తదర్థేన తదర్థార్థాక్షరేణ వా ।
 అబన్ధ్యం దివసం కుర్యాద్దానాధ్యయనకర్మభిః ॥ ౦౨-౧౩
 కాంతావియోగః స్వజనాపమానం
 ఋణస్య శేషం కున్యపస్య సేవా ।
 దారిద్ర్యభావాద్విముఖం చ మిత్రం
 వినాగ్నినా పఞ్చ దహన్తి కాయమ్ ॥ ౦౨-౧౪
 నదీతీరే చ యే వృక్షాః పరగోహేషు కామినీ ।
 మన్తహీనాశ్చ రాజానః శీఘ్రం నశ్యన్త్యసంశయమ్ ॥ ౦౨-౧౫
 బలం విద్యా చ విప్రాణాం రాజ్ఞాం సైన్యం బలం తథా ।
 బలం విత్తం చ వైశ్యానాం శూద్రాణాం పారిచర్యకమ్ ॥ ౦౨-౧౬
 నిర్ధనం పురుషం వేశ్యా ప్రజా భగ్నం సృపం త్యజేత్ ।
 ఖగా వీతఫలం వృక్షం భుక్త్వా చాభ్యాగతో గృహమ్ ॥ ౦౨-౧౭
 గృహీత్వా దక్షిణాం విప్రాస్త్యజన్తి యజమానకమ్ ।
 ప్రాప్తవిద్యా గురుం శిష్యా దగ్ధారణ్యం మృగాస్తథా ॥ ౦౨-౧౮
 దురాచారీ దురాదృష్టిర్దురావాసీ చ దుర్జనః ।
 యన్వైత్రి క్రియతే పుంభిర్నరః శీఘ్రం వినశ్యతి ॥ ౦౨-౧౯
 సమానే శోభతే ప్రీతిః రాజ్ఞే సేవా చ శోభతే ।
 వాణిజ్యం వ్యవహారేషు దివ్యా స్త్రీ శోభతే గృహే ॥ ౦౨-౨౦

కస్య దోషః కులే నాస్తి వ్యాధినా కో న పీడితః ।
 వ్యసనం కేన న ప్రాప్తం కస్య సౌఖ్యం నిరన్తరమ్ ॥ ౦౩-౦౧
 ఆచారః కులమాఖ్యాతి దేశమాఖ్యాతి భాషణమ్ ।
 సమ్భ్రమః స్నేహమాఖ్యాతి వపురాఖ్యాతి భోజనమ్ ॥ ౦౩-౦౨
 సుకులే యోజయేత్కన్యాం పుత్రం విద్యాసు యోజయేత్ ।
 వ్యసనే యోజయేచ్ఛత్రం మిత్రం ధర్మేణ యోజయేత్ ॥ ౦౩-౦౩
 దుర్జనస్య చ సర్పస్య వరం సర్పే న దుర్జనః ।
 సర్పే దంశతి కాలే తు దుర్జనస్తు పదే పదే ॥ ౦౩-౦౪
 ఏతదర్థే కులీనానాం సృపాః కుర్వన్తి సజ్గ్రహమ్ ।

ఆదిమధ్యావసానేషు న తే గచ్ఛన్తి విక్రియామ్ || 03-0x
 ప్రలయే భిన్నమర్యాదా భవన్తి కిల సాగరాః |
 సాగరా భేదమిచ్ఛన్తి ప్రలయేఽపి న సాధవః || 03-0x
 మూర్ఖస్తు ప్రహర్షవ్యః ప్రత్యక్షో ద్విపదః పశుః |
 భిద్యతే వాక్య-శల్కేన అదృశం కణ్ణకం యథా || 03-0e
 రూపయోవనసమ్పన్నా విశాలకులసమ్భవాః |
 విద్యాహీనా న శోభన్తే నిర్గన్ధాః కింశుకా యథా || 03-0r
 కోకిలానాం స్వరో రూపం స్త్రీణాం రూపం పతివ్రతమ్ |
 విద్యా రూపం కురూపాణాం క్షమా రూపం తపస్వినామ్ || 03-0f
 త్యజేదేకం కులస్యార్థే గ్రామస్యార్థే కులం త్యజేత్ |
 గ్రామం జనపదస్యార్థే ఆత్మార్థే పృథివీం త్యజేత్ || 03-0o
 ఉద్యోగే నాస్తి దారిద్ర్యం జపతో నాస్తి పాతకమ్ |
 మోనేన కలహో నాస్తి నాస్తి జాగరితే భయమ్ || 03-0n
 అతిరూపేణ వా సీతా అతిగర్వేణ రావణః |
 అతిదానాద్బలిర్బద్ధో హ్యతిసర్వత్ర వర్జయేత్ || 03-0a
 కో హి భారః సమర్థానాం కిం దూరం వ్యవసాయినామ్ |
 కో విదేశః సువిద్యానాం కః పరః ప్రియవాదినామ్ || 03-03
 ఏకేనాపి సువృక్షేణ పుష్పితేన సుగన్ధినా |
 వాసితం తద్వనం సర్వం సుపుత్రేణ కులం యథా || 03-04
 ఏకేన శుష్కవృక్షేణ దహ్యామానేన వహ్నినా |
 దహ్యాతే తద్వనం సర్వం కుపుత్రేణ కులం యథా || 03-0x
 ఏకేనాపి సుపుత్రేణ విద్యాయుక్తేన సాధునా |
 ఆహ్లాదితం కులం సర్వం యథా చన్ద్రేణ శర్వరీ || 03-0x
 కిం జాతైర్బహుభిః పుత్రైః శోకసంతాపకారకైః |
 వరమేకః కులాలమ్బి యత్ర విశ్రామ్యతే కులమ్ || 03-0e
 లాలయేత్పశ్చువర్షాణి దశవర్షాణి తాడయేత్ |
 ప్రాప్తే తు షోడశే వర్షే పుత్రే మిత్రవదాచరేత్ || 03-0r
 ఉపసర్గేఽన్యవక్రే చ దుర్భిక్షే చ భయావహే |
 ఆసాధుజనసమ్పర్కే యః పలాయేత్స జీవతి || 03-0f
 ధర్మార్థకామమోక్షాణాం యస్యైకోఽపి న విద్యతే |
 అజాగలప్తనస్యేవ తస్య జన్మ నిరర్థకమ్ || 03-0o

మూర్ఖా యత్ర న పూజ్యస్తే ధాన్యం యత్ర సుసంఘోతమ్ |

దామృత్యే కలహో నాస్తి తత్ర శ్రీః స్వయమాగతా || ౦౩-౨౧

అయమమృతనిధానం నాయకోఽప్యోషధీనాం

అమృతమయశరీరః కాన్తియుక్తోఽపి చన్ద్రః |

భవతి విగతరశ్మిర్మణ్డలం ప్రాప్య భానోః

పరసదననివిష్టః కో లఘుత్వం న యాతి || ౦౩-౩౧ Ed. Sharma

ఆయుః కర్మ చ విత్తం చ విద్యా నిధనమేవ చ |

పశ్చాత్తాని హి సృజ్యన్తే గర్భస్థస్యైవ దేహినః || ౦౪-౦౧

సాధుభ్యస్తే నివర్తన్తే పుత్రమిత్రాణి బాన్ధవాః |

యే చ తైః సహ గన్తారస్తద్ధర్మాత్సుకృతం కులమ్ || ౦౪-౦౨

దర్శనధ్యానసంస్మర్తైర్మర్మత్సీ కూర్మీ చ పక్షిణీ |

శిశుం పాలయతే నిత్యం తథా సజ్జన-సంగతిః || ౦౪-౦౩

యావత్స్వస్థో హ్యయం దేహో యావన్ప్రృతుశ్చ దూరతః |

తావదాత్మహితం కుర్యాత్ప్రాణాన్తే కిం కరిష్యతి || ౦౪-౦౪

కామధేనుగుణా విద్యా హ్యకాలే ఫలదాయినీ |

ప్రవాసే మాతృసదృశీ విద్యా గుప్తం ధనం స్మృతమ్ || ౦౪-౦౫

ఏకోఽపి గుణవాన్పుత్రో నిర్గుణేన శతేన కిమ్ |

ఏకశ్చన్ద్రస్తమో హన్తి న చ తారాః సహస్రశః || ౦౪-౦౬

మూర్ఖశ్చిరాయుర్జాతోఽపి తస్మాజ్జాతమృతో వరః |

మృతః స చాల్పదుఃఖాయ యావజ్జీవం జడో దహేత్ || ౦౪-౦౭

కుగ్రామవాసః కులహీనసేవా

కుభోజనం క్రోధముఖీ చ భార్యా |

పుత్రశ్చ మూర్ఖో విధవా చ కన్యా

వినాగ్నినా షట్పుదహన్తి కాయమ్ || ౦౪-౦౮

కిం తయా క్రియతే ధేన్వా యా న దోగ్ధీ న గర్భిణీ |

కోఽర్థః పుత్రేణ జాతేన యో న విద్వాన్ న భక్తిమాన్ || ౦౪-౦౯

సంసారతాపదగ్ధానాం త్రయో విశ్రాన్తిహేతవః |

అపత్యం చ కలత్రం చ సతాం సజ్గతిరేవ చ || ౦౪-౧౦

సకృజ్జల్పన్తి రాజానః సకృజ్జల్పన్తి పణ్డితాః |

సకృత్కన్యాః ప్రదీయన్తే త్రిణ్యేతాని సకృత్సకృత్ || ౦౪-౧౧

ఏకాకినా తపో ద్వాభ్యాం పఠనం గాయనం త్రిభిః ।
 చతుర్భిర్గమనం క్షేత్రం పంచాభిర్బహుభీ రణః ॥ ౦౪-౧౨
 సా భార్యా యా శుచిర్దక్షా సా భార్యా యా పతివ్రతా ।
 సా భార్యా యా పతిప్రీతా సా భార్యా సత్యవాదినీ ॥ ౦౪-౧౩
 అపుత్రస్య గృహం శూన్యం దిశః శూన్యాస్త్యబాన్ధవాః ।
 మూర్ఖస్య హృదయం శూన్యం సర్వశూన్యా దరిద్రతా ॥ ౦౪-౧౪
 అనభ్యాసే విషం శాస్త్రమజ్ఞిరే భోజనం విషమ్ ।
 దరిద్రస్య విషం గోష్ఠి వృద్ధస్య తరుణీ విషమ్ ॥ ౦౪-౧౫
 త్యజేద్ధర్మం దయాహీనం విద్యాహీనం గురుం త్యజేత్ ।
 త్యజేత్కోగ్రాధముఖీం భార్యాం నిఃస్నేహాన్బాన్ధవాన్స్త్యజేత్ ॥ ౦౪-౧౬
 అధ్వా జరా దేహవతాం పర్వతానాం జలం జరా ।
 అమైథునం జరా స్త్రీణాం వస్త్రాణామాతపో జరా ॥ ౦౪-౧౭
 ఇన్ద్రియాణి చ సంయమ్య బకవత్పణ్ణితో నరః ।
 దేశకాలబలం జ్ఞాత్వా సర్వకార్యాణి సాధయేత్ ॥ ౦౪-౧౮ Ed. Sharma
 కః కాలః కాని మిత్రాణి కో దేశః కౌ వ్యయాగమా ।
 కశ్చాహం కా చ మే శక్తిరీతి చిన్త్యం ముహుర్ముహుః ॥ ౦౪-౧౯
 అగ్నిర్దేవో ద్విజాతీనాం మునీనాం హృది దైవతమ్ ।
 ప్రతిమా స్వల్పబుద్ధీనాం సర్వత్ర సమదర్శినః ॥ ౦౪-౨౦

గురురగ్నిర్ద్విజాతీనాం వర్ణానాం బ్రాహ్మణో గురుః ।
 పతిరేవ గురుః స్త్రీణాం సర్వస్యాభ్యాగతో గురుః ॥ ౦౫-౦౧
 యథా చతుర్భుః కనకం పరీక్ష్యతే
 నిఘర్షణచ్చేదనతాపతాడనైః ।
 తథా చతుర్భుః పురుషః పరీక్ష్యతే
 త్యాగేన శీలేన గుణేన కర్మణా ॥ ౦౫-౦౨
 తావద్భయేషు భేతవ్యం యావద్భయమనాగతమ్ ।
 ఆగతం తు భయం వీక్ష్య ప్రహర్తవ్యమశక్యయా ॥ ౦౫-౦౩
 ఏకోదరసముద్భూతా ఏకనక్షత్రజాతకాః ।
 న భవన్తి సమాః శీలే యథా బదరకణ్ణికాః ॥ ౦౫-౦౪
 అన్యాయార్జితవిత్తపూర్ణముదరం గర్వేణ తుంగ్గం శిరో
 రే రే జమ్బుక ముఞ్చ ముఞ్చ సహసా నీచం సునిన్ద్యం వపుః ॥ ౦౫-౦౫ Ed. Sharma

నిఃస్పృహో నాధికారీ స్యాన్ నాకామో మణ్డనప్రియః ।
 నావిదగ్ధః ప్రియం బ్రూయాత్స్విష్టవక్తా న వఞ్చకః ॥ ౦౫-౦౫
 మూర్ఖాణాం పణ్డతా ద్వేష్యా అధనానాం మహాధనాః ।
 పరాంగనా కులస్త్రీణాం సుభగానాం చ దుర్భగాః ॥ ౦౫-౦౬
 ఆలస్యోపగతా విద్యా పరహస్తగతం ధనమ్ ।
 అల్పబీజం హతం క్షేత్రం హతం సైన్యమనాయకమ్ ॥ ౦౫-౦౭
 అభ్యాసాధార్యతే విద్యా కులం శీలేన ధార్యతే ।
 గుణేన జ్ఞాయతే త్వార్యః కోపో నేత్రేణ గమ్యతే ॥ ౦౫-౦౮
 విత్తేన రక్ష్యతే ధర్మో విద్యా యోగేన రక్ష్యతే ।
 మృదునా రక్ష్యతే భూపః సత్త్రియా రక్ష్యతే గృహమ్ ॥ ౦౫-౦౯
 అన్యథా వేదశాస్త్రాణి జ్ఞానపాణ్డత్యమన్యథా ।
 అన్యథా తత్పదం శాస్త్రం లోకాః క్లిశ్యన్తి చాహ్మ్యథా ॥ ౦౫-౧౦
 దారిద్ర్యనాశనం దానం శీలం దుర్గతినాశనమ్ ।
 అజ్ఞాననాశినీ ప్రజ్ఞా భావనా భయనాశినీ ॥ ౦౫-౧౧
 నాస్తి కామసమో వ్యాధిర్నాస్తి మోహసమో రిపుః ।
 నాస్తి కోపసమో వహ్నిర్నాస్తి జ్ఞానాత్పరం సుఖమ్ ॥ ౦౫-౧౨
 జన్మమృత్యూ హి యాత్యేకో భునక్త్యేకః శుభాశుభమ్ ।
 నరకేషు పతత్యేక ఏకో యాతి పరాం గతిమ్ ॥ ౦౫-౧౩
 తృణం బ్రహ్మవిదః స్వర్గస్తృణం శూరస్య జీవితమ్ ।
 జితాశస్య తృణం నారీ నిఃస్పృహస్య తృణం జగత్ ॥ ౦౫-౧౪
 విద్యా మిత్రం ప్రవాసే చ భార్యా మిత్రం గృహేషు చ ।
 వ్యాధితస్యాషధం మిత్రం ధర్మో మిత్రం మృతస్య చ ॥ ౦౫-౧౫
 వృథా వృష్టిః సముద్రేషు వృథా తృప్తస్య భోజనమ్ ।
 వృథా దానం సమర్థస్య వృథా దీపో దివాపి చ ॥ ౦౫-౧౬
 నాస్తి మేఘసమం తోయం నాస్తి చాత్మసమం బలమ్ ।
 నాస్తి చక్షుఃసమం తేజో నాస్తి ధాన్యసమం ప్రియమ్ ॥ ౦౫-౧౭
 అధనా ధనమిచ్ఛన్తి వాచం చైవ చతుష్పదాః ।
 మానవాః స్వర్గమిచ్ఛన్తి మోక్షమిచ్ఛన్తి దేవతాః ॥ ౦౫-౧౮
 సత్యేన ధార్యతే పృథ్వీ సత్యేన తపతే రవిః ।
 సత్యేన వాతి వాయుశ్చ సర్వం సత్యే ప్రతిష్ఠితమ్ ॥ ౦౫-౧౯
 చలా లక్ష్మీశ్చలః ప్రాణాశ్చలే జీవితమన్ధిరే ।
 చలాచలే చ సంసారే ధర్మ ఏకో హి నిశ్చలః ॥ ౦౫-౨౦

నరాణాం నాపితో ధూర్జః పక్షిణాం చైవ వాయసః |
 చతుష్పాదం శృంగాలస్తు స్త్రీణాం ధూర్తా చ మాలినీ || ౦౫-౨౧
 జనితా చోపనేతా చ యస్తు విద్యాం ప్రయచ్ఛతి |
 అన్నదాతా భయత్రాతా పక్షౌచితే పితరః స్మృతాః || ౦౫-౨౨
 రాజపత్నీ గురోః పత్నీ మిత్రపత్నీ తథైవ చ |
 పత్నీమాతా స్వమాతా చ పక్షౌచితా మాతరః స్మృతాః || ౦౫-౨౩

శ్రుత్వా ధర్మం విజానాతి శ్రుత్వా త్యజతి దుర్మతిమ్ |
 శ్రుత్వా జ్ఞానమవాప్నోతి శ్రుత్వా మోక్షమవాప్నుయాత్ || ౦౬-౦౧
 పక్షిణః కాకశ్చణ్డాలః పశూనాం చైవ కుక్కురః |
 ముసీనాం పాపశ్చణ్డాలః సర్వచాణ్డాలనిన్దకః || ౦౬-౦౨
 భస్మనా శుద్ధ్యతే కాస్యం తామ్రమమ్లేన శుద్ధ్యతి |
 రజసా శుద్ధ్యతే నారీ నదీ వేగేన శుద్ధ్యతి || ౦౬-౦౩
 భ్రమన్మూఝ్యతే రాజా భ్రమన్మూఝ్యతే ద్విజః |
 భ్రమన్మూఝ్యతే యోగీ స్త్రీ భ్రమన్తీ వినశ్యతి || ౦౬-౦౪
 యస్యార్థాస్తస్య మిత్రాణి యస్యార్థాస్తస్య బాన్ధవాః |
 యస్యార్థాః స పుమాన్లోకే యస్యార్థాః స చ పణ్డితః || ౦౬-౦౫
 తాదృశీ జాయతే బుద్ధిర్వ్యవసాయోఽపి తాదృశః |
 సహాయాస్తాదృశా ఏవ యాదృశీ భవితవ్యతా || ౦౬-౦౬
 కాలః పవతి భూతాని కాలః సంహరతే ప్రజాః |
 కాలః సుప్తేషు జాగర్తి కాలో హి దురతిక్రమః || ౦౬-౦౭
 న పశ్యతి చ జన్మాన్దః కామాన్దో నైవ పశ్యతి |
 మదోన్మత్తా న పశ్యన్తి అర్థీ దోషం న పశ్యతి || ౦౬-౦౮
 స్వయం కర్మ కరోత్యాత్మా స్వయం తత్ఫలమశ్నుతే |
 స్వయం భ్రమతి సంసారే స్వయం తస్మాద్విముచ్యతే || ౦౬-౦౯
 రాజా రాష్ట్రకృతం పాపం రాజ్ఞః పాపం పురోహితః |
 భర్తా చ స్త్రీకృతం పాపం శిష్యపాపం గురుస్తథా || ౦౬-౧౦
 ఋణకర్తా పితా శత్రుర్మాతా చ వ్యభిచారిణీ |
 భార్యా రూపవతీ శత్రుః పుత్రః శత్రురపణ్డితః || ౦౬-౧౧
 లుబ్ధమర్థేన గృహ్ణీయాత్ స్తబ్ధమజ్ఞులికర్మణా |
 మూర్ఖం ఛన్దోఽనువృత్త్యా చ యథార్థత్వేన పణ్డితమ్ || ౦౬-౧౨

వరం న రాజ్యం న కురాజరాజ్యం
 వరం న మిత్రం న కుమిత్రమిత్రమ్ ।
 వరం న శిష్యో న కుశిష్యశిష్యో
 వరం న దార న కుదరదారః ॥ ౦౬-౧౩
 కురాజరాజ్యేన కుతః ప్రజాసుఖం
 కుమిత్రమిత్రేణ కుతోఽభినిర్వృతిః ।
 కుదారదారైశ్చ కుతో గృహే రతిః
 కుశిష్యశిష్యమధ్యాపయతః కుతో యశః ॥ ౦౬-౧౪
 సింహాదేకం బకాదేకం శిక్షేచ్ఛత్వారి కుక్కుటాత్ ।
 వాయసాత్పశ్చా శిక్షేచ్ఛ షట్సునస్త్రీణి గర్దభాత్ ॥ ౦౬-౧౫
 ప్రభూతం కార్యమల్పం వా యన్నరః కర్తుమిచ్ఛతి ।
 సర్వా రమేభిణ తత్కార్యం సింహాదేకం ప్రచక్షతే ॥ ౦౬-౧౬
 ఇన్ద్రియాణి చ సంయమ్య రాగద్వేషవివర్జితః ।
 సమదుఃఖసుఖః శాన్తః తత్త్వజ్ఞః సాధురుచ్యతే ॥ ౦౬-౧౭
 ప్రత్యుత్థానం చ యుద్ధం చ సంవిభాగం చ బన్ధుషు ।
 స్వయమాక్రమ్య భుక్తం చ శిక్షేచ్ఛత్వారి కుక్కుటాత్ ॥ ౦౬-౧౮
 గూఢమైథునచారిత్యం కాలే కాలే చ సజ్గహమ్ ।
 అప్రమత్తమవిశ్వాసం పశ్చా శిక్షేచ్ఛ వాయసాత్ ॥ ౦౬-౧౯
 బహ్వశీ స్వల్పసన్తుష్టః సనిద్రో లఘుచేతనః ।
 స్వామిభక్తశ్చ శూరశ్చ షడేతే శ్వానతో గుణాః ॥ ౦౬-౨౦
 సుశ్రాన్తోఽపి వహేద్భారం శీతోష్ణం న చ పశ్యతి ।
 సన్తుష్టశ్చరతే నిత్యం త్రీణి శిక్షేచ్ఛ గర్దభాత్ ॥ ౦౬-౨౧
 య ఏతాన్వింశతిగుణానాచరిష్యతి మానవః ।
 కార్యావస్థాసు సర్వాసు అజేయః స భవిష్యతి ॥ ౦౬-౨౨

అర్థనాశం మనస్తాపం గృహే దుశ్చరితాని చ ।
 వశ్చానం చాపమానం చ మతిమాన్న ప్రకాశయేత్ ॥ ౦౭-౦౧
 ధనధాన్యప్రయోగేషు విద్యాసజ్గహణే తథా ।
 ఆహారో వ్యవహారే చ త్యక్తలజ్ఞః సుఖీ భవేత్ ॥ ౦౭-౦౨
 సన్తోషామృతతృప్తానాం యత్సుఖం శాన్తిరేవ చ ।
 న చ తద్ధనలుభానామితశ్చేతశ్చ ధావతామ్ ॥ ౦౭-౦౩

సన్తోషస్త్రిషు కర్తవ్యః స్వదారే భోజనే ధనే ।
 త్రిషు చైవ న కర్తవ్యోఽధ్యయనే జపదానయోః ॥ ౦౭-౦౪
 విప్రయోర్విప్రవహ్నోశ్చ దమ్పత్యోః స్వామిభృత్యయోః ।
 అన్తరేణ న గన్తవ్యం హాలస్య వృషభస్య చ ॥ ౦౭-౦౫
 పాదాభ్యాం న స్పృశేదగ్నిం గురుం బ్రాహ్మణమేవ చ ।
 నైవ గాం న కుమారీం చ న వృద్ధం న శిశుం తథా ॥ ౦౭-౦౬
 శకటం పఞ్చహస్తేన దశహస్తేన వాజినమ్ ।
 గజం హస్తసహస్రేణ దేశత్యాగేన దుర్జనమ్ ॥ ౦౭-౦౭
 హస్తీ అఙ్కుశమాత్రేణ వాజీ హస్తేన తాడ్యతే ।
 శ్లఙ్గీ లగుడహస్తేన ఖడ్గహస్తేన దుర్జనః ॥ ౦౭-౦౮
 తుష్యన్తి భోజనే విప్రా మయూరా ఘనగర్జితే ।
 సాధవః పరసమ్పత్తౌ ఖిలః పరవిపత్తిషు ॥ ౦౭-౦౯
 అనులోమేన బలినం ప్రతిలోమేన దుర్జనమ్ ।
 ఆత్మతుల్యబలం శత్రుం వినయేన బలేన వా ॥ ౦౭-౧౦
 బాహువీర్యం బలం రాజ్ఞాం బ్రహ్మణో బ్రహ్మవిదృభీ ।
 రూపయోవనమాధుర్యం స్త్రీణాం బలమనుత్తమమ్ ॥ ౦౭-౧౧
 నాత్యన్తం సరలైర్భావ్యం గత్వా పశ్య వనస్థలీమ్ ।
 ఛిద్యన్తే సరలాస్తత్ర కుబ్జాస్తిప్తన్తి పాదపాః ॥ ౦౭-౧౨
 యత్రోదకం తత్ర వసన్తి హంసా-
 న్నైవ శుష్కం పరివర్జయన్తి ।
 న హంసతుల్యేన నరేణ భావ్యం
 పునస్త్యజన్తః పునరాశ్రయన్తే ॥ ౦౭-౧౩
 ఉపారీతానాం విత్తానాం త్యాగ ఏవ హి రక్షణమ్ ।
 తడాగోదరసంస్థానాం పరీవాహ ఇవామ్భసామ్ ॥ ౦౭-౧౪
 యస్యార్థాస్తస్య మిత్రాణి యస్యార్థాస్తస్య బాన్ధవాః ।
 యస్యార్థాః స పుమాల్లోకే యస్యార్థాః స చ పణ్డితః ॥ ౦౭-౧౫
 స్వర్గస్థితానామిహ జీవతోకే
 చత్వారి చిహ్నాని వసన్తి దేహే ।
 దాసప్రసంగో మధురా చ వాణీ
 దేవార్చనం బ్రాహ్మణతర్పణం చ ॥ ౦౭-౧౬
 అత్యన్తకోపః కటుకా చ వాణీ

దరిద్రతా చ స్వజనేషు వైరమ్ ।
 నీచప్రసంగః కులహీనసేవా
 చిహ్నాని దేహీ నరకస్థితానామ్ ॥ ౦౭-౧౭
 గమ్యతే యది మృగేన్ద్రమన్దిరం
 లభ్యతే కరికపాలమౌక్తికమ్ ।
 జమ్బుకాలయగతే చ ప్రాప్యతే
 వత్సపుచ్చఖరచర్మఖణ్డనమ్ ॥ ౦౭-౧౮
 శునః పుచ్చమివ వ్యర్థం జీవితం విద్యయా వినా ।
 న గుహ్యగోపనే శక్తం న చ దంశనివారణే ॥ ౦౭-౧౯
 వాచాం శౌచం చ మనసః శౌచమిన్ద్రియనిగ్రహః ।
 సర్వభూతదయాశౌచమేతచ్ఛౌచం పరార్థినామ్ ॥ ౦౭-౨౦
 పుష్పే గంధం తిలే తైలం కాష్ఠేఽగ్నిం పయసి ఘృతమ్ ।
 ఇక్షౌ గుడం తథా దేహీ పశ్యాత్మానం వివేకతః ॥ ౦౭-౨౧

అధమా ధనమిచ్చన్తి ధనమానౌ చ మధ్యమాః ।
 ఉత్తమా మానమిచ్చన్తి మానో హి మహతాం ధనమ్ ॥ ౦౮-౦౧
 ఇక్షురాపః పయో మూలం తామ్బూలం ఫలమౌషధమ్ ।
 భక్షయిత్వాపి కర్తవ్యాః స్నానదానాదికాః క్రియాః ॥ ౦౮-౦౨
 దీపో భక్షయతే ధ్వాన్తం కజ్జలం చ ప్రసూయతే ।
 యదన్నం భక్షయతే నిత్యం జాయతే తాదృశీ ప్రజా ॥ ౦౮-౦౩
 విత్తం దేహీ గుణాన్వితేషు మతిమన్నాన్యత్ర దేహీ క్వచిత్
 ప్రాప్తం వారినిధేర్జలం ఘనముఖే మాధుర్యయుక్తం సదా ।
 జీవాన్స్నావరజంగమాంశ్చ సకలాన్సంజీవ్య భూమణ్డలం
 భూయః పశ్య తదేవ కోటిగుణితం గచ్ఛన్తమమ్భోనిధిమ్ ॥ ౦౮-౦౪
 చాణ్డాలానాం సహస్రైశ్చ సూరిభిస్తత్త్వదర్శిభిః ।
 ఏకో హి యవనః ప్రోక్తో న నీచో యవనాత్పరః ॥ ౦౮-౦౫
 తైలాభ్యజ్ఞే చితాధూమే మైథునే షౌరకర్మణి ।
 తావద్భవతి చాణ్డాలో యావత్స్నానం న చాచరేత్ ॥ ౦౮-౦౬
 అజిర్ణే భేషజం వారి జీర్ణే వారి బలప్రదమ్ ।
 భోజనే చామృతం వారి భోజనాన్తే విషాపహమ్ ॥ ౦౮-౦౭
 హతం జ్ఞానం క్రియాహీనం హతశ్చాజ్ఞానతో నరః ।

హతం నిర్ణాయకం సైన్యం స్త్రియో నష్టా హ్యభర్తుకాః ॥ ౦౮-౦౮
వృద్ధకాలే మృతా భార్యా బన్ధుహస్తగతం ధనమ్ ।
భోజనం చ పరాధీనం తిస్రః పుంసాం విడమ్బనాః ॥ ౦౮-౦౯
నాగ్నిహోత్రం వినా వేదా న చ దానం వినా క్రియా ।
న భావేన వినా సిద్ధిస్తస్మాద్భావో హి కారణమ్ ॥ ౦౮-౧౦
న దేవో విద్యతే కాష్ఠే న పాషాణే న మృణ్మయే ।
భావే హి విద్యతే దేవస్తస్మాద్భావో హి కారణమ్ ॥ ౦౮-౧౧
కాష్టపాషాణధాతునాం కృత్వా భావేన సేవనమ్ ।
శ్రద్ధయా చ తథా సిద్ధిస్తస్య విష్ణుప్రసాదతః ॥ ౦౮-౧౨
శాన్తితుల్యం తపో నాస్తి న సన్తోషాత్పరం సుఖమ్ ।
న తృష్ణాయాః పరో వ్యాధిర్న చ ధర్మో దయాపరః ॥ ౦౮-౧౩ (దయాసమః)
క్రోధో చైవస్యతో రాజా తృష్ణా చైతరణీ నదీ ।
విద్యా కామదుఢా దేనుః సన్తోషో నన్దనం వనమ్ ॥ ౦౮-౧౪
గుణో భూషయతే రూపం శీలం భూషయతే కులమ్ ।
సిధిర్భూషయతే విద్యాం భోగో భూషయతే ధనమ్ ॥ ౦౮-౧౫
నిర్గుణస్య హతం రూపం దుఃశీలస్య హతం కులమ్ ।
అసిద్ధస్య హతా విద్యా హ్యభోగేన హతం ధనమ్ ॥ ౦౮-౧౬
శుద్ధం భూమిగతం తోయం శుద్ధా నారీ పతివ్రతా ।
శుచిః క్షేమకరో రాజా సన్తోషో బ్రాహ్మణః శుచిః ॥ ౦౮-౧౭
అసన్తుష్టా ద్విజా నష్టాః సన్తుష్టాశ్చ మహీభృతః ।
సలజ్జా గణికా నష్టా నిర్లజ్జాశ్చ కులాఙ్గనా ॥ ౦౮-౧౮
కిం కులేన విశాలేన విద్యాహీనేన దేహినామ్ ।
దుష్కులం చాపి విదుషో దేవైరపి స పూజ్యతే ॥ ౦౮-౧౯
విద్వాన్పుశస్యతే లోకే విద్వాన్ సర్వత్ర పూజ్యతే ।
విద్యయా లభతే సర్వం విద్యా సర్వత్ర పూజ్యతే ॥ ౦౮-౨౦
ఋణకర్తా పితా శత్రుర్మాతా చ వ్యభిచారిణీ ।
భార్యా రూపవతీ శత్రుః పుత్రః శత్రురపణ్ణితః ॥ ౦౮-౨౧
మాంసభక్ష్యైః సురాపానైర్ముఖైశ్చాక్షరవర్జితైః ।
పశుభిః పురుషాకారైర్భారాక్రాంతా హి మేదినీ ॥ ౦౮-౨౨
అన్నహీనో దహద్రాష్ట్రం మస్త్రహీనశ్చ ఋత్విజః ।
యజమానం దానహీనో నాస్తి యజ్ఞసమో రిపుః ॥ ౦౮-౨౩

ముక్తిమిచ్చసి చేత్తాత విషయాన్విషవత్స్యజ |
క్షమార్జవదయాశౌచం సత్యం పీయాషవత్పిబ || ౦౯-౦౧
పరస్పరస్య మర్మాణి యే భాషన్తే నరాధమాః |
త ఏవ విలయం యాన్తి వత్మీకోదరసర్పవత్ || ౦౯-౦౨
గన్ధః సువర్ణే ఫలమిక్షుదణ్ణే
నాకరి పుష్పం ఖలు చన్దనస్య |
విద్వాన్దనాధ్యశ్చ నృపశ్చిరాయుః
ధాతుః పురా కోఽపి న బుద్ధిదోఽభూత్ || ౦౯-౦౩
సర్వోషధీనామమృతా ప్రధానా
సర్వేషు సౌఖ్యేష్యశనం ప్రధానమ్ |
సర్వేన్ద్రియాణాం నయనం ప్రధానం
సర్వేషు గాత్రేషు శిరః ప్రధానమ్ || ౦౯-౦౪
దూతో న సచ్ఛరతి ఖే న చలేచ్చ వార్తా
పూర్వం న జల్పితమిదం న చ సక్లమోఽస్తి |
వ్యోమ్ని స్థితం రవిశాశిగ్రహణం ప్రశస్తం
జానాతి యో ద్విజవరః స కథం న విద్వాన్ || ౦౯-౦౫
విద్యార్థీ నేవకః పాఠః క్షుధార్తో భయకాతరః |
భాణ్ణారి ప్రతిహారీ చ సప్త సుప్తాన్ప్రబోధయేత్ || ౦౯-౦౬
అహిం నృపం చ శార్దూలం వృద్ధం చ బాలకం తథా |
పరశ్వానం చ మూర్ఖం చ సప్త సుప్తాన్ ప్రబోధయేత్ || ౦౯-౦౭
అర్ధాధీతాశ్చ యైర్వేదాస్తథా శూద్రాన్ ప్రబోజనాః |
తే ద్విజాః కిం కరిష్యన్తి నిర్విషా ఇవ పన్నగాః || ౦౯-౦౮
యస్మిన్ప్రప్తే భయం నాస్తి తుష్టి వైవ ధనాగమః |
నిగ్రహోఽనుగ్రహో నాస్తి స రుష్టః కిం కరిష్యతి || ౦౯-౦౯
నిర్విషేణాపి సర్పేణ కర్తవ్యా మహతీ ఫణా |
విషమస్తు న చాప్యస్తు ఘటాబోపో భయఙ్కరః || ౦౯-౧౦
ప్రాతర్ద్యూతప్రసక్తేన మధ్యాహ్నే స్త్రీప్రసక్తః |
రాత్రౌ చారప్రసక్తేన కాలో గచ్ఛన్తి ధీమతామ్ || ౦౯-౧౧
స్వహస్తగ్రథితా మాలా స్వహస్తఘృష్టచన్దనమ్ |
స్వహస్తలిఖితం స్తోత్రం శక్రస్యాపి శ్రియం హరేత్ || ౦౯-౧౨

ఇక్షుదణ్ణాస్తిలాః శూద్రాః కాంతా హేమ చ మేదినీ ।
 చన్దనం దధి తామ్బూలం మర్దనం గుణవర్ధనమ్ ॥ ౧౯-౧౩
 దహ్యమానాః సుతీవ్రేణ నీచాః పరయశోఽగ్నినా
 అశక్తాస్తత్పదం గన్తుం తతో నిన్దాం ప్రకుర్వతే ।
 దరిద్రతా ధీరతయా విరాజితేకువస్తతా శుభ్రతయా విరాజితే
 కదన్నతా చోష్ణతయా విరాజితే కురూపతా శీలతయా విరాజితే ॥ ౧౯-౧౪

ధనహీనో న హీనశ్చ ధనికః స సునిశ్చయః ।
 విద్యారత్నేన హీనో యః స హీనః సర్వవస్తుషు ॥ ౧౦-౦౧
 దృష్టిపూతం న్యసేత్పాదం వస్త్రపూతం పిబేజ్జలమ్ ।
 శాస్త్రపూతం వదేద్వాక్యః మనఃపూతం సమాచరేత్ ॥ ౧౦-౦౨
 సుఖార్థీ చేత్స్యజేద్విద్యాం విద్యార్థీ చేత్స్యజేత్సుఖమ్ ।
 సుఖార్థినః కుతో విద్యా సుఖం విద్యార్థినః కుతః ॥ ౧౦-౦౩
 కవయః కిం న పశ్యన్తి కిం న భక్షన్తి వాయసాః ।
 మద్యపాః కిం న జల్పన్తి కిం న కుర్వన్తి యోషితః ॥ ౧౦-౦౪
 రఙ్కుం కరోతి రాజానం రాజానం రఙ్కుమేవ చ ।
 ధనినం నిర్ధనం చైవ నిర్ధనం ధనినం విధిః ॥ ౧౦-౦౫
 లుభానాం యాచకః శత్రుర్మూర్ఖానాం బోధకో రిపుః ।
 జారస్త్రీణాం పతిః శత్రుశ్చౌరాణాం చన్ద్రమా రిపుః ॥ ౧౦-౦౬
 యేషాం న విద్యా న తపో న దానం
 జ్ఞానం న శీలాం న గుణో న ధర్మః ।
 తే మర్త్యలోకే భువి భారభూతా
 మనుష్యరూపేణ మృగాశ్చరన్తి ॥ ౧౦-౦౭
 అన్తఃసారవిహీనానాముపదేశో న జాయతే ।
 మలయాచలసంసర్గాన్న వేణుశ్చన్దనాయతే ॥ ౧౦-౦౮
 యస్య నాస్తి స్వయం ప్రజ్ఞా శాస్త్రం తస్య కరోతి కిమ్ ।
 లోచనాభ్యాం విహీనస్య దర్పణః కిం కరిష్యతి ॥ ౧౦-౦౯
 దుర్జనం సజ్జనం కర్తుముపాయో నహి భూతతే ।
 అపానం శాతధా ధౌతం న శ్రేష్ఠమిన్ద్రియం భవేత్ ॥ ౧౦-౧౦
 ఆప్తద్వేషాదభవేన్మృత్యుః పరద్వేషాద్ధనక్షయః ।
 రాజద్వేషాదభవేన్నాశో బ్రహ్మద్వేషాత్కులక్షయః ॥ ౧౦-౧౧

వరం వనం వ్యాఘ్రగజేన్ద్రనేవితం

ద్రుమాలయం పత్రఫలామ్బుసేవనమ్ ।

తృణేషు శయ్యా శతజిర్ణవల్కలం

న బన్ధమధ్యే ధనహీనజీవనమ్ ॥ ౧౦-౧౨

విప్రో వృక్షస్తస్య మూలం చ సన్ధ్యా

వేదః శాఖా ధర్మకర్మాణి పత్రమ్ ।

తస్మాన్నూలం యత్నతో రక్షణీయం

ఛిన్నే మూలే నైవ శాఖా న పత్రమ్ ॥ ౧౦-౧౩

మాతా చ కమలా దేవీ పితా దేవో జనార్దనః ।

బాన్ధవా విష్ణుభక్తాశ్చ స్వదేశో భువనత్రయమ్ ॥ ౧౦-౧౪

ఏకవృక్షసమారూఢా నానావర్ణా విహక్లమాః ।

ప్రభాతే దిక్షు దశసు యాన్తి కా తత్ర వేదనా ॥ ౧౦-౧౫

బుద్ధిర్యస్య బలం తస్య నిర్బుద్ధేశ్చ కుతో బలమ్ ।

వనే సింహో యదోన్మత్తః మశకేన నిపాతితః ॥ ౧౦-౧౬

కా చిన్తా మమ జీవనే యది హరిర్విశ్వమ్భరో గీయతే

నో చేదర్భకజీవనాయ జననీస్తస్యం కథం నిర్మమే ।

ఇత్యాలోచ్య ముహుర్ముహుర్వదుపతే లక్ష్మీపతే కేవలం

త్వత్పాదామ్బుజసేవనేన సతతం కాలో మయా నీయతే ॥ ౧౦-౧౭

గీర్వాణవాణీషు విశిష్టబుద్ధి-

స్తథాపి భాషాన్తరలోలుపోఽహమ్ ।

యథా సుథాయామమరేషు సత్యాం

స్వర్గార్జునానామధరాసవే రుచిః ॥ ౧౦-౧౮

అన్నాద్ధశగుణం పిష్టం పిష్టాద్ధశగుణం పయః ।

పయసోఽష్టగుణం మాంసాం మాంసాద్ధశగుణం ఘృతమ్ ॥ ౧౦-౧౯

శోకేన రోగా వర్ధన్తే పయసా వర్ధతే తనుః ।

ఘృతేన వర్ధతే వీర్యం మాంసాన్మాంసం ప్రవర్ధతే ॥ ౧౦-౨౦

దాతృత్వం ప్రియవక్తృత్వం ధీరత్వముచితజ్ఞతా ।

అభ్యాసేన న లభ్యన్తే చత్వారః సహజా గుణాః ॥ ౧౧-౦౧

ఆత్మవర్గం పరిత్యజ్య పరవర్గం సమాశ్రయేత్ ।

స్వయమేవ లయం యాతి యథా రాజాన్యధర్మతః ॥ ౧౧-౦౨

హస్తి స్థూలతనుః స చాఙ్కశవశః కిం హస్తిమాత్రోఽఙ్కుశో
దీపే ప్రజ్వలితే ప్రణశ్యతి తమః కిం దీపమాత్రం తమః ।
వజ్రేణాపి హతాః పతన్తి గిరయః కిం వజ్రమాత్రం నగా-
స్తేజో యస్య విరాజతే స బలవాన్స్థూలేషు కః ప్రత్యయః ॥ ౧౧-౦౩
కలౌ దశసహస్రాణి హరిష్ట్యజతి మేదిసీమ్ ।
తదర్థం జాహ్నవీతోయం తదర్థం గ్రామదేవతాః ॥ ౧౧-౦౪
గృహసక్తస్య నో విద్యా నో దయా మాంసభోజనః ।
ద్రవ్యబుద్ధస్య నో సత్యం స్త్రైణస్య న పవిత్రతా ॥ ౧౧-౦౫
న దుర్జనః సాధుదశాముపైతి
బహుప్రకారైరపి శిక్ష్యమాణః ।
ఆమూలసిక్తః పయసా ఘృతేన
న నిమ్బవృక్షో మధురత్వమేతి ॥ ౧౧-౦౬
అన్తర్గతమలో దుష్టస్తీర్థస్నానశత్రైరపి ।
న శుభ్యతి యథా భాణ్ణం సురాయా దాహితం చ సత్ ॥ ౧౧-౦౭
న వేత్తి యో యస్య గుణప్రకర్షం
స తం సదా నిన్దతి నాత్ర చిత్రమ్ ।
యథా కిరాతీ కరికుమ్భలబ్ధాం
ముక్తాం పరిత్యజ్య బిభర్షి గుఙ్గామ్ ॥ ౧౧-౦౮
యే తు సంవత్సరం పూర్ణం నిత్యం మౌనేన భుజ్జాతే ।
యుగకోటిసహస్రం తైః స్వర్గలోకే మహీయతే ॥ ౧౧-౦౯
కామక్రోధౌ తథా లోభం స్వాదుశ్శృఙ్ఖారకౌతుకే ।
అతినిద్రాతినేవే చ విద్యార్థీ హ్యష్ట వర్జయేత్ ॥ ౧౧-౧౦
అకృష్టఫలమూలాని వనవాసరతిః సదా ।
కురుతేఽహరహః శ్రాద్ధమృషిర్విప్రః స ఉచ్యతే ॥ ౧౧-౧౧
ఏకాహారేణ సన్తుష్టః షట్కర్మనిరతః సదా ।
ఋతుకాలాభిగామి చ స విప్రో ద్విజ ఉచ్యతే ॥ ౧౧-౧౨
లౌకికే కర్మణి రతః పశూనాం పరిపాలకః ।
వాణిజ్యకృషికర్మా యః స విప్రో వైశ్య ఉచ్యతే ॥ ౧౧-౧౩
లాక్షాదిత్రైలసీలీనాం కౌసుమ్భమధుసర్పిషామ్ ।
విక్రేతా మద్యమాంసానాం స విప్రః శూద్ర ఉచ్యతే ॥ ౧౧-౧౪
పరకార్యవిహంతా చ దామ్భికః స్వార్థసాధకః ।

ఛలీ ద్వేషీ మృదుః క్రూరో విప్రో మార్జార ఉచ్యతే || ౧౧-౧౫
 వాపీకూపతడాగానామారామసురవేశ్మనామ్ |
 ఉచ్చేదనే నిరాశక్కుః స విప్రో మ్లేచ్ఛ ఉచ్యతే || ౧౧-౧౬
 దేవద్రవ్యం గురుద్రవ్యం పరదారాభిమర్శనమ్ |
 నిర్వాహః సర్వభూతేషు విప్రశ్చాణ్డాల ఉచ్యతే || ౧౧-౧౭
 దేయం భోజ్యధనం ధనం సుకృతిభిర్నో స ఇచ్చయస్తస్య వై
 శ్రీకర్ణస్య బలేశ్చ విక్రమపతేరద్యాపి కీర్తిః స్థితా |
 అస్మాకం మధుదానభోగరహితం నాథం చిరాత్సంచితం
 నిర్వాణాదితి నైజపాదయుగలం ధర్షన్యహో మక్షికాః || ౧౧-౧౮

సానన్దం సదనం సుతాస్తు సుధియః కాంతా ప్రియాలాపిసీ
 ఇచ్ఛాపూర్తిధనం స్వయోషితి రతిః స్వాజ్ఞాపరాః సేవకాః |
 ఆతిథ్యం శివపూజనం ప్రతిదినం మిష్టాన్నపానం గృహే
 సాధోః సంగముపాసతే చ సతతం ధన్వో గృహస్థాశ్రమః || ౧౨-౦౧
 ఆర్ద్రేషు విప్రేషు దయాన్వితశ్చ
 యచ్ఛుద్ధయా స్వల్పముపైతి దానమ్ |
 అనన్తపారముపైతి రాజన్
 యద్దీయతే తన్న లభేద్ద్యజేభ్యః || ౧౨-౦౨
 దాక్షిణ్యం స్వజనే దయా పరజనే శాత్ర్యం సదా దుర్జనే
 ప్రీతిః సాధుజనే స్మయః ఖలజనే విద్యజునే చార్జవమ్ |
 శౌర్యం శత్రుజనే క్షమా గురుజనే నారీజనే ధూర్జతా
 ఇత్థం యే పురుషా కలాసు కుశలాస్తేష్వేవ లోకస్థితిః || ౧౨-౦౩
 హస్తా దానవివర్జితౌ శ్రుతిపుటౌ సారస్వతద్రోహిణౌ
 నేత్రే సాధువిలోకనేన రహితే పాదౌ న తీర్థం గతౌ |
 అన్యాయార్జితవిత్తపూర్ణముదరం గర్వేణ తుక్గం శిరో
 రే రే జమ్బుక ముఞ్చ ముఞ్చ సహసా సీచం సునిన్ద్యం వపుః || ౧౨-౦౪
 యేషాం శ్రీమద్యశోదాసుతపదకమలే నాస్తి భక్తిర్నరాణాం
 యేషామాభీరకన్యాప్రియగుణకథనే నాసురక్తా రసజ్ఞా |
 యేషాం శ్రీకృష్ణలీలాలలితరసకథాసాదరౌ నైవ కర్థౌ
 ధీక్ తాన్ ధీక్ తాన్ ధిగేతాన్ కథయతి సతతం కీర్తనస్థో మృదంగః || ౧౨-౦౫
 పత్రం నైవ యదా కరీలవిటపే దోషో వసన్తస్య కిం

నోలూకోఽప్యవలోకతే యది దివా సూర్యస్య కిం దూషణమ్ |
 వర్షా వైవ పతన్తి చాతకముఖే మేఘస్య కిం దూషణం
 యత్పూర్వం విధినా లలాటలిఖితం తస్మాద్జ్ఞతుం కః క్షమః || ౧౨-౦౬
 సత్సంజ్ఞాద్భవతి హి సాధునా ఖలానాం
 సాధూనాం న హి ఖలసంగతః ఖలత్వమ్ |
 ఆమోదం కుసుమభవం మృదేవ ధత్తే
 మృద్ధస్థం నహి కుసుమాని ధారయన్తి || ౧౨-౦౭
 సాధూనాం దర్శనం పుణ్యం తీర్థభూతా హి సాధవః |
 కాలేన ఫలతే తీర్థం సద్యః సాధుసమాగమః || ౧౨-౦౮
 విప్రాస్మిన్నగరే మహాన్కథయ కస్తాలద్రుమాణాం గణః
 కో దాతా రజకో దదాతి వసనం ప్రాతర్మహిత్వా నిశి |
 కో దక్షః పరవిత్తదారహరణే సర్వోఽపి దక్షో జనః
 కస్మాజ్జివసి హే సఖే విషకృమిన్యాయేన జీవామ్యహమ్ || ౧౨-౦౯
 న విప్రపాదోదకకర్తమాణి
 న వేదశాస్త్రధ్వనిగర్జితాని |
 స్వాహాస్వధాకారవివర్జితాని
 శృశానతుల్యాని గృహాణి తాని || ౧౨-౧౦
 సత్యం మాతా పితా జ్ఞానం ధర్మో బ్రాతా దయా సఖా |
 శాన్తిః పత్నీ క్షమా పుత్రః షడేతే మమ బాన్ధవాః || ౧౨-౧౧
 అనిత్యాని శరీరాణి విభవో వైవ శాశ్వతః |
 నిత్యం సంనిహితో మృత్యుః కర్తవ్యో ధర్మసంజ్ఞిహః || ౧౨-౧౨
 నిమన్రోత్సవా విప్రా గావో నవతృణోత్సవాః |
 పత్యుత్సాహాయుతా భార్యా అహం కృష్ణచరణోత్సవః || ౧౨-౧౩
 మాతృవత్పరదారేషు పరద్రవ్యేషు లోష్ఠ్యవత్ |
 ఆత్మవత్సర్వభూతేషు యః పశ్యతి స పణ్ణితః || ౧౨-౧౪
 ధర్మే తత్పరతా ముఖే మధురతా దానే సముత్సాహతా
 మిత్రేఽవఙ్చకతా గురౌ వినయతా చిత్తేఽతిమభీరతా |
 ఆచారే శుచితా గుణే రసికతా శాస్త్రేషు విజ్ఞానతా
 రూపే సుందరతా శివే భజనతా త్వయ్యస్తి భో రాఘవ || ౧౨-౧౫
 కాష్ఠం కల్పతరుః సుమేరురచలశ్చిన్తామణిః ప్రస్తరః
 సూర్యస్తీవ్రకరః శశి క్షయకరః ఊరో హి వారాం నిధిః |
 కామో నష్టతనుర్వలిర్దితిసుతో నిత్యం పశుః కామగౌ-

రైతాంస్తే తులయామి భో రఘుపతే కస్యోపమా దీయతే || ౧౨-౧౬
 విద్యా మిత్రం ప్రవాసే చ భార్యా మిత్రం గృహేషు చ |
 వ్యాధితస్యాషధం మిత్రం ధర్మో మిత్రం మృతస్య చ || ౧౨-౧౭
 వినయం రాజప్రత్యేభ్యః పణ్ణితేభ్యః సుభాషితమ్ |
 ఆనృతం ద్యూతకారేభ్యః స్త్రీభ్యః శిక్షేత కైతవమ్ || ౧౨-౧౮
 అనాలోక్య వ్యయం కర్తా ఆనాథః కలహప్రియః |
 ఆతురః సర్వక్షేత్రేషు నరః శీఘ్రం వినశ్యతి || ౧౨-౧౯
 నాహారం చింతయేత్ప్రాజ్ఞో ధర్మమేకం హి చింతయేత్ |
 ఆహారో హి మనుష్యాణాం జన్మనా సహ జాయతే || ౧౨-౨౦
 ధనధాన్యప్రయోగేషు విద్యాసజ్గహణే తథా |
 ఆహారో వ్యవహారే చ త్వక్తలజ్ఞః సుఖీ భవేత్ || ౧౨-౨౧
 జలబిన్దునిపాతేన క్రమశః పూర్వతే ఘటః |
 స హేతుః సర్వవిద్యానాం ధర్మస్య చ ధనస్య చ || ౧౨-౨౨
 వయసః పరిణామేఽపి యః ఖలః ఖల ఏవ సః |
 సమృక్వమపి మాధుర్యం నోపయాతీన్ద్రవారుణమ్ || ౧౨-౨౩

ముహూర్తమపి జీవేచ్ఛ నరః శుక్లేన కర్మణా |
 న కల్పమపి కష్టేన లోకద్వయవిరోధినా || ౧౩-౦౧
 గతే శోకో న కర్తవ్యో భవిష్యం నైవ చింతయేత్ |
 వర్తమానేన కాలేన వర్తయన్తి విచక్షణాః || ౧౩-౦౨
 స్వభావేన హి తుష్యన్తి దేవాః సత్పురుషాః పితా |
 జ్ఞాతయః స్నానపానాభ్యాం వాక్యదాసేన పణ్ణితాః || ౧౩-౦౩
 ఆయుః కర్మ చ విత్తం చ విద్యా నిధనమేవ చ |
 పశ్యేత్తాని హి సృజ్యన్తే గర్భస్థస్యైవ దేహినః || ౧౩-౦౪ (4.1)
 అహో బత విచిత్రాణి చరితాని మహాత్మనామ్ |
 లక్ష్మీం తృణాయ మన్యన్తే తద్భారేణ నమన్తి చ || ౧౩-౦౫
 యస్య స్నేహో భయం తస్య స్నేహో దుఃఖస్య భాజనమ్ |
 స్నేహమూలాలని దుఃఖాని తాని త్యక్త్వా వసేత్ సుఖమ్ || ౧౩-౦౬
 అనాగతవిధాతా చ ప్రత్యుత్పన్నమతిస్తథా |
 ద్వావేతా సుఖమేధేతే యద్భవిష్యో వినశ్యతి || ౧౩-౦౭
 రాజ్ఞి ధర్మిణి ధర్మిష్ఠాః పాపే పాపాః సమే సమాః |

రాజానమనువర్తనే యథా రాజా తథా ప్రజాః ॥ ౧౩-౦౮
 జీవంతం మృతవన్మన్యే దేహినం ధర్మవర్జితమ్ ।
 మృతో ధర్మేణ సంయుక్తో దీర్ఘజీవీ న సంశయః ॥ ౧౩-౦౯
 ధర్మార్థకామమోక్షాణాం యస్యైకోఽపి న విద్యతే ।
 ఆజాగలస్తనస్యేవ తస్య జన్మ నిరర్థకమ్ ॥ ౧౩-౧౦
 బన్ధాయ విషయాసక్తో ముక్త్యై నిర్విషయం మనః ।
 మన ఏవ మనుష్యాణాం కారణం బన్ధమోక్షయోః ॥ ౧౩-౧౧
 దేహాభిమానే గలితం జ్ఞానేన పరమాత్మని ।
 యత్ర యత్ర మనో యాతి తత్ర తత్ర సమాధయః ॥ ౧౩-౧౨
 ఈప్సితం మనసః సర్వం కస్య సమృద్ధ్యతే సుఖమ్ ।
 దైవాయత్తం యతః సర్వం తస్మాత్సన్తోషమాశ్రయేత్ ॥ ౧౩-౧౩
 యథా ధేనుసహస్రేషు వతోన్ గచ్ఛతి మాతరమ్ ।
 తథా యచ్ఛ కృతం కర్మ కర్తారమనుగచ్ఛతి ॥ ౧౩-౧౪
 ఆనవస్థితకార్యస్య న జనే న వనే సుఖమ్ ।
 జనో దహతి సంసర్గాద్వనం సంగవివర్జనాత్ ॥ ౧౩-౧౫
 ఖనిత్వా హి ఖనిత్రేణ భూతలే వారి విన్దతి ।
 తథా గురుగతాం విద్యాం శుశ్రూషురధిగచ్ఛతి ॥ ౧౩-౧౬
 కర్మాయత్తం ఫలం పుంసాం బుద్ధిః కర్మానుసారిణీ ।
 తథాపి సుధియశ్చార్యా సువిచార్యైవ కుర్వతే ॥ ౧౩-౧౭
 సన్తోషస్త్రిషు కర్తవ్యః స్వదారే భోజనే ధనే ।
 త్రిషు చైవ న కర్తవ్యోఽధ్యయనే జపదానయోః ॥ ౧౩-౧౮
 ఏకాక్షరప్రదాతారం యో గురుం నాభివన్దతే ।
 శ్వానయోనిశతం గత్వా చాణ్డాలేష్వభిజాయతే ॥ ౧౩-౧౯
 యుగాన్తే ప్రవలేన్మేరుః కల్పాన్తే సప్త సాగరాః ।
 సాధవః ప్రతిపన్నార్థాన్న చలన్తి కదాచన ॥ ౧౩-౨౦

పృథివ్యాం శ్రీణీ రత్నాని జలమన్నం సుఖాషితమ్ ।
 మూఢైః పాషాణఖణ్డేషు రత్నసంజ్ఞా విధీయతే ॥ ౧౪-౦౧
 ఆత్మాపరాధవృక్షస్య ఫలాన్యేతాని దేహినామ్ ।
 దారిద్ర్యదుఃఖరోగాణి బన్ధనవ్యసనాని చ ॥ ౧౪-౦౨
 పునర్విత్తం పునర్మిత్రం పునరాభిర్యా పునర్మహి ।

ఏతత్సర్వం పునర్లభ్యం న శరీరం పునః పునః ॥ ౧౪-౦౩
 బహూనాం చైవ సత్త్వానాం సమవాయో రిపుజ్ఞాయః ।
 వరాధారాధరో మేఘస్తృజైరపి నివార్యతే ॥ ౧౪-౦౪
 జలే తైలం ఖలే గుహ్యం పాత్రే దానం మనాగపి ।
 ప్రాజ్ఞే శాస్త్రం స్వయం యాతి విస్తారం వస్తుశక్తితః ॥ ౧౪-౦౫
 ధర్మాఖ్యానే శ్మశానే చ రోగిణాం యా మతిర్భవేత్ ।
 సా సర్వదైవ తిష్ఠేచ్ఛేత్కో న ముచ్ఛేత బన్ధనాత్ ॥ ౧౪-౦౬
 ఉత్పన్నపశ్చాత్తాపస్య బుద్ధిర్భవతి యాదృశీ ।
 తాదృశీ యదీ పూర్వం స్యాత్కస్య న స్యాన్మహాదయః ॥ ౧౪-౦౭
 దానే తపసి శౌర్యే వా విజ్ఞానే వినయే నయే ।
 విస్మయో నహి కర్తవ్యో బహురత్నా వసున్ధరా ॥ ౧౪-౦౮
 దూరస్థోఽపి న దూరస్థో యో యస్య మనసి స్థితః ।
 యో యస్య హృదయే నాస్తి సమీపస్థోఽపి దూరతః ॥ ౧౪-౦౯
 యస్మాచ్చ ప్రియమిచ్ఛేత్తు తస్య బ్రూయాత్పదా ప్రియమ్ ।
 వ్యాధో మృగవధం కర్తుం గీతం గాయతి సుస్వరమ్ ॥ ౧౪-౧౦
 ఆత్మాసనాన్ని వినాశాయ దూరస్థా న ఫలప్రదా ।
 సేవ్యతాం మధ్యభావేన రాజా వహ్నిర్గురుః స్త్రియః ॥ ౧౪-౧౧
 అగ్నిరాపః స్త్రియో మూర్ఖాః సర్పా రాజకులాని చ ।
 నిత్యం యత్నేన సేవ్యాని సద్యః ప్రాణహరాణి షట్ ॥ ౧౪-౧౨
 స జీవతి గుణా యస్య యస్య ధర్మః స జీవతి ।
 గుణధర్మవిహీనస్య జీవితం నిష్ప్రయోజనమ్ ॥ ౧౪-౧౩
 యదీచ్ఛసి వశీకర్తుం జగదేకేన కర్మణా ।
 పురా పశ్చుదశాస్యేభ్యో గాం చరన్తీ నివారయ ॥ ౧౪-౧౪
 ప్రస్తావనదృశం వాక్యం ప్రభావనదృశం ప్రియమ్ ।
 ఆత్మశక్తిసమం కోపం యో జానాతి స పణ్డితః ॥ ౧౪-౧౫
 ఏక ఏవ పదార్థస్తు త్రిధా భవతి వీక్షితః ।
 కుణపం కామినీ మాంసం యోగిభిః కామిభిః శ్వభిః ॥ ౧౪-౧౬
 సుసిద్ధమౌషధం ధర్మం గృహాచ్ఛిద్రం చ మైథునమ్ ।
 కుభుక్తం కుశ్రుతం చైవ మతిమాన్మ ప్రకాశయేత్ ॥ ౧౪-౧౭
 తావన్మానేన నీయన్తే కోకిలైశ్చైవ వాసరాః ।
 యావత్సర్వజనానన్ధదాయినీ వాక్ప్రవర్తతే ॥ ౧౪-౧౮

ధర్మం ధనం చ ధాన్యం చ గురోర్వచనమాషధమ్ ।
 సుగృహీతం చ కర్తవ్యమన్యథా తు న జీవతి ॥ ౧౪-౧౯
 త్యజ దుర్జనసంసర్గం భజ సాధుసమాగమమ్ ।
 కురు పుణ్యమహోరాత్రం స్మర నిత్యమనిత్యతః ॥ ౧౪-౨౦

యస్య చిత్తం ద్రవీభూతం కృపయా సర్వజస్తుషు ।
 తస్య జ్ఞానేన మోక్షేణ కిం జటాభస్మలేపనైః ॥ ౧౫-౦౧
 ఏకమప్యక్షరం యస్తు గురుః శిష్యం ప్రబోధయేత్ ।
 పృథివ్యాం నాస్తి తద్ద్రవ్యం యద్దత్త్వా సోఽన్మణీ భవేత్ ॥ ౧౫-౦౨
 ఖలానాం కణ్ణకానాం చ ద్వివిధైవ ప్రతిక్రియా ।
 ఉపానన్ముఖభగ్గో వా దూరతో వా విసర్జనమ్ ॥ ౧౫-౦౩
 కుచైలినం దన్తమలోపధారిణం

బహ్వశినం నిష్ఠరభాషిణం చ ।
 సూర్యోదయే చాస్తమితే శయానం
 విముఞ్చతి శ్రీర్యదీ చక్రపాణిః ॥ ౧౫-౦౪
 త్యజన్తి మిత్రాణి ధనైర్విహీనం
 పుత్రాశ్చ దారాశ్చ సుహృజ్జనాశ్చ ।
 తమర్థవన్తం పునరాశ్రయన్తి
 అర్థో హి లోకే మనుష్యస్య బన్ధుః ॥ ౧౫-౦౫
 అన్యాయోపార్జితం ద్రవ్యం దశ వర్షాణి తిష్ఠతి ।
 ప్రాప్తే చైకాదశే వర్షే సమూలం తద్వివశ్యతి ॥ ౧౫-౦౬
 ఆయుక్తం స్వామినో యుక్తం యుక్తం నీచస్య దూషణమ్ ।
 అమృతం రాహవే మృత్యుర్విషం శక్జరభూషణమ్ ॥ ౧౫-౦౭
 తద్భోజనం యద్విజభుక్తశేషం
 తత్సోహృదం యత్క్రియతే పరస్మిన్ ।
 సా ప్రాజ్ఞతా యా న కరోతి పాపం
 దమ్భం వినా యః క్రియతే స ధర్మః ॥ ౧౫-౦౮
 మణిర్లుణ్ణతి పాదాగ్రే కాచః శిరసి ధార్యతే ।
 క్రయవిక్రయవేలాయాం కాచః కాచో మణిర్మణిః ॥ ౧౫-౦౯
 అనన్తశాస్త్రం బహులాశ్చ విద్యాః
 స్వల్పశ్చ కాలో బహువిఘ్నతా చ ।

యత్సారభూతం తదుపాసనీయాం

హంసో యథా క్షీరమివామ్బుమధ్యాత్ ॥ ౧౫-౧౦

దూరాగతం పథి శ్రాన్తం వృథా చ గృహమాగతమ్ ।

అనర్చయిత్వా యో భుక్త్యై స వై చాణ్డాల ఉచ్యతే ॥ ౧౫-౧౧

పఠన్తి చతురో వేదాన్ధర్మశాస్త్రాణ్యనేకశః ।

ఆత్మానం నైవ జానన్తి దర్శీ పాకరసం యథా ॥ ౧౫-౧౨

ధన్యా ద్విజమయీ నౌకా విపరీతా భవార్ణవే ।

తరన్త్యథోగతాః సర్వే ఉపరిష్టాః పతన్త్యధః ॥ ౧౫-౧౩

అయమమృతనిధానం నాయకోఽప్యోషధీనామ్

అమృతమయశరీరః కాన్తియుక్తోఽపి చన్ద్రః ।

భవతివిగతరశ్మిర్మణ్డలం ప్రాప్య భానోః

పరసదననివిష్టః కో లఘుత్వం న యాతి ॥ ౧౫-౧౪

అలిరయం నలినీదలమధ్యగః

కమలినీమకరన్దమదాలసః ।

విధివశాత్పరదేశముపాగతః

కుటజపుష్పరసం బహు మన్యతే ॥ ౧౫-౧౫

పీతః క్రుద్ధేన తాతశ్చరణతలహతో వల్లభో యేన రోషా

దాబాల్యాద్విప్రవర్త్యైః స్వవదనవివరే ధార్యతే వైరిణీ మే ।

గేహం మే ఛేదయన్తి ప్రతిదివనముమాకాన్తపూజానిమిత్తం

తస్మాత్థిన్నా సదాహం ద్విజకులనిలయం నాథ యుక్తం త్యజామి ॥ ౧౫-౧౬

బన్ధనాని ఖలు సన్తి బహూని

ప్రేమరజ్జుకృతబన్ధనమన్యత్ ।

దారుభేదనిపుణోఽపి షడంఘ్రి-

ర్షిష్క్రియో భవతి పంకజకోశేః ॥ ౧౫-౧౭

ఛిన్నోఽపి చన్దనతరుర్న జహాతి గన్ధం

వృద్ధోఽపి వారణపతిర్న జహాతి లీలామ్ ।

యన్త్రార్పితో మధురతాం న జహాతి చేక్షుః

క్షీణోఽపి న త్యజతి శీలగుణాన్కులీనః ॥ ౧౫-౧౮

ఉర్వాస్యం కోఽపి మహీధరో లఘుతరో దోర్భాస్యం ధృతో

లీలయా తేన త్వం దివి భూతలే చ సతతం గోవర్ధనో గీయసే ।

త్వాం త్రైలోక్యధరం వహామి కుచయోరగ్రే న తద్గణ్యతే

కిం వా కేశవ భాషణేన బహునా పుణ్యైర్యశో లభ్యతే || ౧౫-౧౯

న ధ్యాతం పదమీశ్వరస్య విధివత్సంసారవిచ్ఛిత్తయే

స్వర్గద్వారకపాటపాటనపటుర్ధర్మోఽపి నోపార్జితః |

నారీపీనపయోధరోరుయుగలా స్వప్నోఽపి నాలింగితం

మాతుః కేవలమేవ యౌవనవనచ్ఛేదే కుతారా వయమ్ || ౧౬-౦౧

జల్పన్తి సార్థమన్యేన పశ్యన్త్యన్యం సవిభ్రమాః |

హృదయే చిన్తయన్త్యన్యం న స్త్రీణామేకతో రతిః || ౧౬-౦౨

యో మోహోన్మన్యతే మూఢో రక్తేయం మయి కామినీ |

స తస్యా వశగో భూత్వా నృత్యేత్ క్రీడాశకున్తవత్ || ౧౬-౦౩

కోఽర్థాన్వాప్య స గర్వితో విషయిణః కస్యాపదోఽస్తం గతాః

స్త్రీభిః కస్య న ఖణ్ణితం భువి మనః కో నామ రాజప్రియః |

కః కాలస్య న గోచరత్వమగమత్ కోఽర్థీ గతో గౌరవం

కో వా దుర్జనదుర్గమేషు పతితః క్షేమేణ యాతః పథి || ౧౬-౦౪

న నిర్మితో న చైవ న దృష్టపూర్వో

న శ్రూయతే హేమమయః కురంగః |

తథాఽపి తృష్ణా రఘునన్దనస్య

వినాశకాలే విపరీతబుద్ధిః || ౧౬-౦౫

గుణైరుత్తమతాం యాతి నోచ్చైరాసనసంస్థితాః |

ప్రాసాదశిఖరస్థోఽపి కాకః కిం గరుడాయతే || ౧౬-౦౬

గుణాః సర్వత్ర పూజ్యవై న మహతోఽపి సమ్పదః |

పూర్ణేన్దుః కిం తథా వన్ద్యో నిష్కలజ్జో యథా కృశః || ౧౬-౦౭

పరైరుక్తగుణో యస్తు నిర్గుణోఽపి గుణీ భవేత్ |

ఇన్ద్రోఽపి లఘుతాం యాతి స్వయం ప్రఖ్యాపితైర్గుణైః || ౧౬-౦౮

వివేకినమనుప్రాప్తా గుణా యాన్తి మనోజ్ఞతామ్ |

సుతరాం రత్నమాభాతి చామీకరనియోజితమ్ || ౧౬-౦౯

గుణైః సర్వజ్ఞతుల్యోఽపి సీదత్యేకో నిరాశ్రయః |

అనర్హమపి మాణిక్యం హేమాశ్రయమపేక్షతే || ౧౬-౧౦

అతిక్లేశేన యద్ద్యవ్యమతిలోభేన యత్సుఖమ్ |

శత్రూణాం ప్రణిపాతేన తే హ్యర్థా మా భవన్తు మే || ౧౬-౧౧

కిం తయా క్రియతే లక్ష్మ్యా యా వధూరివ కేవలా |

యా తు వేశ్యేవ సామాన్యః పథికైరపి భుజ్యతే || ౧౬-౧౨
 ధనేషు జీవితవ్యేషు స్త్రీషు చాహారకర్మసు |
 అత్యప్తాః ప్రాణినః సర్వే యాతా యాస్యన్తి యాన్తి చ || ౧౬-౧౩
 ప్రియవాక్యప్రదానేన సర్వే తుష్యన్తి జన్తవః |
 తస్మాత్తదేవ వక్తవ్యం వచనే కా దరిద్రతా || ౧౬-౧౩
 క్షీయన్తే సర్వదానాని యజ్ఞహోమబలిక్రియాః |
 న క్షీయతే పాత్రదానమభయం సర్వదేహినామ్ || ౧౬-౧౪
 తృణం లఘు తృణాత్కూలం తూలాదపి చ యావకః |
 వాయునా కిం న సీతోఽసౌ మామయం యాచయిష్యతి || ౧౬-౧౫
 వరం ప్రాణపరిత్యాగో మానభక్తేన జీవనాత్ |
 ప్రాణత్యాగే క్షణం దుఃఖం మానభక్తే దినే దినే || ౧౬-౧౫
 సంసారవిషవృక్షస్య ద్వే ఫలేఽమృతోపమే |
 సుభాషితం చ సుస్వాదు సజ్గతిః సజ్జనే జనే || ౧౬-౧౮
 జన్మ జన్మ యదభ్యస్తం దానమధ్యయనం తపః |
 తేనైవాభ్యాసయోగేన దేహీ చాభ్యస్యతే పునః || ౧౬-౧౯
 పుస్తకస్థా తు యా విద్యా పరహస్తగతం ధనమ్ |
 కార్యకాలే సముత్పన్నే న సా విద్యా న తద్ధనమ్ || ౧౬-౨౦

పుస్తకప్రత్యయాధీతం నాధీతం గురుసన్నిధౌ |
 సభామధ్యే న శోభన్తే జారగర్భా ఇవ స్త్రీయః || ౧౭-౦౧
 కృతే ప్రతికృతిం కుర్యాద్ధింసనే ప్రతిహింసనమ్ |
 తత్ర దోషో న పతతి దుష్టే దుష్టం సమాచరేత్ || ౧౭-౦౨
 యద్ధూరం యద్దురారాధ్యం యచ్చ దూరే వ్యవస్థితమ్ |
 తత్సర్వం తపసా సాధ్యం తపో హి దురతిక్రమమ్ || ౧౭-౦౩
 లోభశ్చేదగుణేన కిం పిశునతా యద్యస్తి కిం పాతకైః
 సత్యం చేత్తపసా చ కిం శుచి మనో యద్యస్తి తీర్థేన కిమ్ |
 సౌజన్యం యది కిం గుణైః సుమహిమా యద్యస్తి కిం మణ్డలైః
 సద్విద్యా యది కిం ధనైరపయశో యద్యస్తి కిం మృత్యునా || ౧౭-౦౪
 పితా రత్నాకరో యస్య లక్ష్మీర్యస్య సహోదరా |
 శఙ్ఖో భిక్షాటనం కుర్యాన్న దత్తముపతిష్ఠతే || ౧౭-౦౫
 అశక్తస్తు భవేత్సాధుర్బ్రహ్మచారీ వా నిర్ధనః |

వ్యాధితో దేవభక్తశ్చ వృద్ధా నారీ పతివ్రతా ॥ ౧౭-౦౬
 నాన్నోదకసమం దానం న తిథిర్ద్వాదశీ సమా ।
 న గాయత్ర్యాః పరో మస్త్రో న మాతుర్దైవతం పరమ్ ॥ ౧౭-౦౭
 తక్షకస్య విషం దస్తే మక్షికాయాస్తు మస్తకే ।
 వృశ్చికస్య విషం పుచ్ఛే సర్వాణ్ణే దుర్జనే విషమ్ ॥ ౧౭-౦౮
 పత్యురాజ్ఞాం వినా నారీ హ్యుపోష్య వ్రతచారిణీ ।
 ఆయుష్యం హారతే భర్తుః సా నారీ నరకం వ్రజేత్ ॥ ౧౭-౦౯
 న దానైః శుభ్యతే నారీ నోపవాసశతైరపి ।
 న తీర్థనేవయా తద్వద్భర్తుః పదోదక్రైర్యథా ॥ ౧౭-౧౦
 పాదశేషం పీతశేషం సన్ధ్యాశేషం తథైవ చ ।
 శ్వానమూత్రసమం తోయం పీత్వా చాన్ధ్రాయణం చరేత్ ॥ ౧౭-౧౧
 దానేన పాణిర్న తు కక్కుణేన
 స్నానేన శుద్ధిర్న తు చన్దనేన ।
 మానేన తృప్తిర్న తు భోజనేన
 జ్ఞానేన ముక్తిర్న తు ముణ్డనేన ॥ ౧౭-౧౨
 నాపితస్య గృహే ఖైరం పాషాణే గన్ధలేపనమ్ ।
 ఆత్మరూపం జలే పశ్యన్ శక్రస్యాపి శ్రియం హరేత్ ॥ ౧౭-౧౩
 సద్యః ప్రజ్ఞాహరా తుణ్డీ సద్యః ప్రజ్ఞాకరీ వచా ।
 సద్యః శక్తిహరా నారీ సద్యః శక్తికరం పయః ॥ ౧౭-౧౪
 పరోపకరణం యేషాం జాగర్తి హృదయే సతామ్ ।
 నశ్యన్తి విపదస్తేషాం సమ్పదః స్యుః పదే పదే ॥ ౧౭-౧౫
 యది రామా యది చ రమా యది తనయో వినయగుణోపేతః ।
 తనయే తనయోత్పత్తిః సురవరనగరే కిమాధిక్యమ్ ॥ ౧౭-౧౬
 ఆహారనిద్రాభయమైథునాని
 సమాని చైతాని నృణాం పశూనామ్ ।
 జ్ఞానం నరాణామధికో విశేషో
 జ్ఞానేన హీనాః పశుభిః సమానాః ॥ ౧౭-౧౭
 దానార్థినో మధుకరా యది కర్ణతాలైర్దూరీకృతాః
 దూరీకృతాః కరివరేణ మదాన్లబుద్ధ్యా ।
 తస్యైవ గణ్ణయుగ్మమణ్ణనహోనిరేషా
 భృంగాః పునర్వికచపద్మవనే వసన్తి ॥ ౧౭-౧౮

రాజా వేశ్యా యమశ్చాగ్నిస్తస్కరో బాలయాచకౌ ।
పరదుఃఖం న జానన్తి అష్టమో గ్రామకణ్ణకః ॥ ౧౭-౧౯
అధః పశ్యసి కిం బాలే పతితం తవ కిం భువి ।
రే రే మూర్ఖ న జానాసి గతం తారుణ్యమాక్తికమ్ ॥ ౧౭-౨౦
వ్యాలాశ్రయాపి విఫలాపి సకణ్ణకాపి
వక్రాపి పజ్జీలభవాపి దురాసదాపి ।
గన్ధేన బన్ధురసి కేతకి సర్వజన్తో-
రేకో గుణః ఖలు నిహన్తి సమస్తదోషాన్ ॥ ౧౭-౨౧
ఇతి చాణక్యనీతిదర్పణః సమూర్ధః ।

Processed and proofread by Sunder Hattangadi

Chanakya Niti

pdf was typeset on March 24, 2024

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

